ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತಮ್ (ಋಗ್ವೇದ)

ಓಂ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಮರುಷ: ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ: ಸಹಸ್ರಪಾತ್ । ಸ ಭೂಮಿಂ ವಿಶ್ವತೋ ವೃತ್ವಾ ಅತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ದಶಾಂಗುಳಮ್ ॥ 1 ॥

ಪುರುಷ ಏವೇದಂ ಸರ್ವಂ ಯದ್ಭೂತಂ ಯಚ್ಚ ಭವ್ಯಮ್ । ಉತಾಮೃತತ್ವಸ್ಯೇಶಾನೋ ಯದನ್ನೇನಾತಿರೋಹತಿ ॥ 2 ॥

ಏತಾವಾನಸ್ಯ ಮಹಿಮಾಽತೋ ಜ್ಯಾಯಾಶ್ಚ ಪೂರುಷ: । ಪಾರ್ದೋಽಸ್ಯ ವಿಶ್ವಾ ಭೂತಾನಿ ತ್ರಿಪಾದಸ್ಯಾಮೃತಂ ದಿವಿ ॥ 3 ॥

ತ್ರಿಪಾದೂರ್ಧ್ವ ಉದೈತ್ಪುರುಷ: ಪಾರ್ದೋಸ್ಯೇಹಾssಭವಾತ್ಪುನ: । ತತೋ ವಿಶ್ವಂವ್ಯಕ್ರಾಮತ್ ಸಾಶನಾನಶನೇ ಅಭಿ ॥ ४ ॥

ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಾಡಜಾಯತ ವಿರಾಜೋ ಅಧಿ ಪೂರುಷ: । ಸ ಜಾತೋ ಅತ್ಯರಿಚ್ಯತ ಪಶ್ಚಾದ್ಭೂಮಿಮಥೋ ಪುರ: ॥ 5 ॥

ಯತ್ಪುರುಷೇಣ ಹವಿಷಾ ದೇವಾ ಯಜ್ಞಮತನ್ವತ । ವಸಂತೋ ಅಸ್ಯಾಸೀದಾಜ್ಯಂ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಇಧ್ಮಶ್ವರದ್ಧವಿ: ॥ 6 ॥

ತಂ ಯಜ್ಞಂ ಬರ್ಹಷಿ ಪ್ರೌಕ್ಷನ್ ಪುರುಷಂ ಜಾತಮಗ್ರತ: । ತೇನ ದೇವಾ ಅಯಜಂತ: ಸಾಧ್ಯಾ ಋಷಯಶ್ಚ್ತಯೇ ॥ ७ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಯಜ್ಞಾತ್ಸರ್ವಹುತ: ಸಂಭೃತಂ ಪೃಷದಾಜ್ಯಮ್ । ಪಶೂಂತಾಂಶ್ಚಕ್ರೇ ವಾಯವ್ಯಾನ್ ಆರಣ್ಯಾನ್ ಗ್ರಾಮ್ಯಾಶ್ಚ ಯೇ ॥ ।। ।।

ತಸ್ಮಾತ್ ಯಜ್ಞಾತ್ಸರ್ವಹುತ: ಋಚ: ಸಾಮಾನಿ ಜಜ್ಞಿರೇ । ಛಂದಾಂಸಿ ಜಜ್ಞಿರೇ ತ್ಸಮಾತ್ ಯಜುಸ್ತಸ್ಮಾದಜಾಯತ್ ॥ 9 ॥

ತಸ್ಮಾದಶ್ವಾ ಅಜಾಯಂತ: ಯೇ ಕೇ ಚೋಭಯಾದತ: । ಗಾವೋ ಹ ಜಜ್ಞಿರೇ ತಸ್ಮಾಜ್ಜಾತಾ ಅಜಾವಯ: ॥ 10 ॥ ಯತ್ಪುರುಷಂ ವ್ಯದಧು: ಕತಿಧಾ ವ್ಯಕಲ್ಪಯನ್ । ಮುಖಂ ಕಿಮಸ್ಯ ಕೌ ಬಾಹೂ ಕಾವೂರೂ ಪಾದಾವುಚ್ಯೇತೇ ॥ 11 ॥

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋsಸ್ಯ ಮುಖಮಾಸೀತ್ ಬಾಹೂ ರಾಜನ್ಯ: ಕೃತ: । ಊರೂ ತದಸ್ಯ ಯದ್ವೈಶ್ಯ: ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಶೂದ್ರೋ ಅಜಾಯತ ॥ 12 ॥

ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತ: ಚಕ್ಟೋ: ಸೂರ್ಯೋ ಅಜಾಯತ । ಮುಖಾದಿಂದ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿಶ್ಚ ಪ್ರಾಣಾದ್ವಾಯುರಜಾಯತ ॥ 13 ॥

ನಾಭ್ಯಾ ಆಸೀದಂತರಿಕ್ಷಂ ಶೀರ್ಷ್ಣೌ ದ್ಯೌ: ಸಮವರ್ತತ । ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಭೂಮಿರ್ದಿಶ: ಶ್ರೋತ್ರಾತ್ ತಥಾ ಲೋಕಾಗ್ಂ ಅಕಲ್ಪಯನ್ ॥ 14 ॥

ಸಪ್ತಾಸ್ಯಾಸನ್ ಪರಿಧಯ: ತ್ರಿ: ಸಪ್ತ ಸಮಿಧ: ಕೃತಾ: । ದೇವಾ ಯದ್ಯಜ್ಞಂ ತನ್ವಾನಾ: ಅಬಧ್ನನ್ಪುರುಷಂ ಪಶುಮ್ ॥ 15 ॥

ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಂತ ದೇವಾಸ್ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ । ತೇಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾನ: ಸಚಂತೇ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾ: ಸಂತಿ ದೇವಾ: ॥ 16 ॥

ಓಂ ಶಾಂತಿ: ಶಾಂತಿ: ಶಾಂತಿ: ॥